

Advies conceptnota decreet leersteun

**Advies op vraag van Ben Weyts, minister van
Onderwijs en Vorming**

Datum van publicatie: 16 september 2021

Contactpersoon: Johan Vermeiren | johan@noozo.be



Noozo | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be
Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0474368206 | RPR Brussel

Inhoud

1. Samenvatting	3
2. Situering	6
3. Ambitie om stappen te zetten richting één onderwijssysteem	6
3.1 Nood aan een hefboom voor inclusie	8
3.2 Maatschappelijke en pedagogische keuze voor inclusie	9
3.3 Juridische pijlers voor meer inclusie	10
3.4 Aanbevelingen	11
4. Toegankelijkheid	11
4.1 Universeel ontwerp voor leren	12
4.2 Aanbevelingen	12
5. Leerlingen en ouders als gelijkwaardige partners	13
5.1 Aanbevelingen	14
6. Gewoon onderwijs.....	15
6.1 Het schoolteam zorgt voor goede leerlingenbegeleiding.....	15
6.2 Pedagogische begeleidingsdiensten en centra voor leerlingenbegeleiding.....	18
6.3 Uitdagend onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong.....	20
6.4 Inschrijven en curriculum	20
6.5 Aanbevelingen	24
7. Leersteun	25
7.1 Een referentiekader voor kwaliteitsvolle ondersteuning	25
7.2 Doorlichting van leersteun	25
7.3 Leersteuncentra.....	26
7.4 Een meld- en aanspreekpunt.....	30
7.5 Aanbevelingen	31
8. Buitengewoon onderwijs.....	32
9. Transversaal beleid	33
10. Bijlage 1: situering en samenvatting conceptnota.....	34
11. Bijlage 2: samenstelling van de focusgroep	37

1. Samenvatting

1.1 We missen ambitie om fundamentele stappen te zetten naar meer inclusie

De conceptnota zou een hefboom voor inclusie moeten zijn. Er spreekt uit de tekst te weinig enthousiasme om fundamentele stappen vooruit te zetten op dit vlak.

NOOZO betreurt dat een duidelijke keuze voor één onderwijssysteem ontbreekt. Elke hervorming in het onderwijs zou deel uit moeten maken van een strategisch plan. Dit plan moet de richting geven om stapsgewijs tot een eengemaakt onderwijssysteem te komen.

1.2 Er is aandacht nodig voor toegankelijkheid en universeel ontwerp van leren

In de conceptnota leersteun is er geen aandacht voor toegankelijkheid van schoolgebouwen en het universeel ontwerp van leermiddelen en leermethodes. Dit is een gemiste kans. Waar algemene toegankelijkheid ontbreekt, blijven redelijke aanpassingen nodig. Hierdoor blijven drempels bestaan voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften om les te volgen in het gewoon onderwijs.

1.3 Leerlingen en ouders moeten gelijkwaardige partners zijn

Ouders en leerlingen moeten actieve partners zijn in het onderwijstraject. Een betrokken schoolteam en toegankelijke communicatie zijn daarom cruciaal. Schoolnabije organisaties (zoals het CLB) kunnen een goede samenwerking stimuleren.

1.4 Knelpunten wegwerken in het gewoon onderwijs

Dit zijn onze verdere aanbevelingen om het decreet leersteun beter af te stemmen op de noden van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en hun ouders.

- ✓ Het is positief dat de basiszorg en verhoogde zorg voor leerlingen wordt versterkt.
- ✓ Professionalisering moet gebeuren vanuit een inclusieve visie. Dit geldt zowel voor leerkrachten als voor leerlingenbegeleiders.
- ✓ Maak professionalisering op het niveau van fase 2 en fase 3 mogelijk.
- ✓ Verhoog de diversiteit binnen schoolteams. Schoolteams met ervaringsdeskundigen rond handicap zijn een meerwaarde op gebied van inclusief onderwijs.
- ✓ In het schoolteam moet ruimte zijn voor mensen met een (para)medische, sociale en orthopedagogische achtergrond.
- ✓ Leerwinst mag niet het enige criterium zijn om na te gaan of een school zich moet versterken op vlak van zorgbeleid.
- ✓ Laat pedagogische begeleidingsdiensten een proactieve rol opnemen.
- ✓ In alle fases van het zorgbeleid moeten brugfiguren kunnen optreden tussen de ouders (en leerling) en andere onderwijspartners.
- ✓ Er is nood aan betere bemiddelings- en beroepsprocedures wanneer leerlingen zich niet mogen inschrijven in het gewone onderwijs.

1.5 Voldoende en kwalitatieve leersteun

Leersteuncentra leveren ondersteuning voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Leersteuncentra worden best uitgewerkt als zelfstandige en onafhankelijke organisaties.
- ✓ Een beter arbeidsstatuut voor ondersteuners is een goede en belangrijke stap naar meer continuïteit bij de ondersteuning.
- ✓ Doorlichting van leersteun en CLB's moet op een systematische manier gebeuren (en niet uitsluitend op basis van het aantal verslagen). Ook ouders moeten de mogelijkheid krijgen om knelpunten te signaleren.

- ✓ Werk de ondersteuning op basis van een open einde financiering uit.
- ✓ Ouders krijgen inspraak over de ondersteuning en met welke centra een samenwerkingsverband wordt aangegaan.
- ✓ Gemotiveerde verslagen mogen niet zomaar worden afgesloten wanneer de nood aan ondersteuning (tijdelijk) minder is. Voorzie de mogelijkheid om deze 'slapende verslagen' op pauze te zetten.

1.6 Buitengewoon onderwijs

Ouders moeten een vrije keuze kunnen maken tussen het gewoon of buitengewoon onderwijs. Deze keuze moet een evenwaardige keuze zijn. Door het buitengewoon onderwijs te versterken, kiezen beleidsmakers ervoor om de uitbouw van een inclusief onderwijs minder kansen te geven.

- ✓ In een inclusief onderwijssysteem is buitengewoon onderwijs eerder een dienst, geen aparte plaats.
- ✓ Verbeteringen aan het buitengewoon onderwijs kunnen terecht zijn, maar moeten deel uitmaken van tijdelijke maatregelen en deel uitmaken van een strategisch plan dat stapsgewijs naar een eengemaakt onderwijssysteem toewerkt.

2. Situering

2.1 Adviesvraag

De conceptnota decreet leersteun schetst de grote lijnen van het decreet leersteun. Dit decreet zal het M-decreet vervangen. De minister van Onderwijs vroeg hierover advies aan NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap.

Een samenvatting van de conceptnota vind je in bijlage 1. We bieden er ook uitleg over de belangrijkste principes van het M-decreet. Ook de betekenis van enkele specifieke onderwijskundige termen is daar te vinden.

2.2 Werkwijze

We bereidden een antwoord op de adviesvraag voor met een focusgroep. Diverse onderwijsspecialisten uit verschillende verenigingen namen deel aan deze bijeenkomsten (zie bijlage 2 voor de samenstelling). Daarna werkte de adviesgroep van NOOZO het advies af.

3. Ambitie om stappen te zetten richting één onderwijssysteem

Het decreet leersteun zet in op de ontwikkeling van een continuüm van leeromgevingen. Daarbij worden beleidsmaatregelen opgesteld voor:

- Gewoon onderwijs
- Leersteun
- Buitengewoon onderwijs

Hierdoor zouden leerlingen op basis van hun ondersteuningsnood eenvoudiger kunnen schakelen tussen de verschillende systemen. Via het decreet leersteun worden belangrijke voorwaarden vervuld om dit te realiseren, zoals:

- De individueel aangepaste curricula gelijkvormig maken en toepassen in het gewoon en het buitengewoon onderwijs,
- Een gemeenschappelijk referentiekader uitwerken voor kwaliteitsvolle ondersteuning,
- Flexibiliteit inbouwen door deeltijds les te kunnen volgen in het gewoon en buitengewoon onderwijs.

We lezen in de conceptnota de ambitie om leerlingen op een flexibele manier te laten schakelen tussen onderwijsvormen. Maar een aantal belangrijke voorwaarden voor een **leercontinuüm** zijn (nog) niet vervuld. Het gaat om:

- een toegankelijke schoolomgeving en lesmateriaal, toegankelijke communicatie en lesmethodes in het gewoon onderwijs.
- Flexibiliteit inbouwen bij de samenstelling van klasgroepen. Om inclusief onderwijs haalbaar te maken hebben sommige leerlingen nood aan kleinere klasgroepen. Flexibiliteit in klas- en schoolmanagement kan hiertoe mogelijkheden bieden.
- De garantie bieden op inclusieve toeleidingsprocedures. Een inclusieve visie ontbreekt nog te vaak bij schoolteams, centra voor leerlingenbegeleiding,... De voorbije jaren zijn er mooie inclusietrajecten gerealiseerd in sommige scholen. Maar op andere plaatsen blijft het moeilijk om inclusieve trajecten te lopen. Aanhoudende discussies over de 'juiste plaats voor een leerling' zetten een rem op oplossingsgericht nadenken over aanpassingen en participatie.
- Een flexibele variatie van (klas)groepen mogelijk maken. We mikken er daarbij op dat leerlingen de kans krijgen om 80% van de lestijd met leerlingen uit hun klasgroep te volgen.ⁱ
- Middelen om voldoende ondersteuning te bieden in het gewoon onderwijs.
- Een degelijk transversaal beleid tussen Onderwijs en Welzijn.
- De erkenning van de ervaringsdeskundigheid van ouders en leerlingen. Zij verdienen een evenwaardige stem in de

zoektocht naar redelijke aanpassingen en individuele leerdoelen (indien van toepassing).

- De nabijheid van scholen waar onderwijs binnen de verschillende systemen wordt aangeboden.

NOOZO wijst op **het risico dat we naar 3 onderwijssystemen evolueren in plaats van naar één geïntegreerd**

onderwijsaanbod toe te werken. Wanneer bovenstaande voorwaarden niet vervuld zijn, blijft de overstap van het ene naar het andere onderwijssysteem te moeilijk.

Wij verkiezen een hervorming waarbij ingezet wordt op een zorgcontinuüm, waar leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften de nodige zorg op maat krijgen binnen een inclusieve school. Dit is een verschil met het geplande continuüm van leeromgevingen.

In een inclusief onderwijssysteem passen leerkrachten een inclusieve pedagogie toe. Dit is een grondhouding die leerkrachten toelaat om in te spelen op de individuele noden van leerlingen, zodat iedere leerling krijgt wat nodig is om vooruitgang te maken.ⁱⁱ Een inclusieve pedagogie verlegt de focus van leerlingen met nood aan 'leersteun' naar leren voor iedereen (universeel ontwerp van leren).ⁱⁱⁱ **In een inclusief onderwijssysteem gebruiken we zo weinig mogelijk labels.** Wij vrezen dat het voorstel met de systemen gewoon, leersteun, buitengewoon het label- en stoornisdenken zal versterken.

3.1 Nood aan een hefboom voor inclusie

De conceptnota zou een **hefboom voor inclusie** moeten zijn. Uit de tekst blijkt weinig enthousiasme om op dit punt fundamentele stappen vooruit te zetten.

Ook het gehanteerde taalgebruik straalt dit uit. We lezen in de conceptnota niets over handelingsgericht werken, zorgcontinuüm, redelijke aanpassingen, universeel ontwerp voor leren,... De taal van het M-decreet lijkt grotendeels verdwenen. Handvaten zoals de principes van het handelingsgericht werken (HGW) en het zorgcontinuüm geven scholen een houvast. Ze garanderen ook dat

leerling en ouders mee hun leertraject vormgeven. **Wij vragen bevestiging dat deze belangrijke principes overeind blijven staan.** In een nieuw leersteundecreet moeten deze begrippen en hun definitie opnieuw worden opgenomen.

Ouders moeten vrij kunnen kiezen tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Enkel bij een evenwaardig aanbod kan dit een echte keuze zijn. Nieuwe beleidsmaatregelen moeten erop inzetten dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in gewoon onderwijs voldoende en kwaliteitsvolle ondersteuning krijgen. Pas dan kunnen ouders en leerlingen een echte keuze maken.

NOOZO betreurt dat een duidelijke keuze voor één onderwijssysteem ontbreekt. De conceptnota spreekt zich niet uit over een toekomstperspectief om een inclusief onderwijssysteem waar te maken. Met deze plannen tracht de minister tegemoet te komen aan bestaande problemen in het onderwijs. Daarmee wil men knelpunten op korte termijn (deels) wegwerken. Maar ook een plan op de langere termijn is nodig. Elke hervorming van het onderwijs zou deel uit moeten maken van een strategisch plan. Dit plan moet het kompas zijn om stapsgewijs tot een eengemaakt onderwijssysteem te komen.

Het doel van de conceptnota moet zijn om meer mogelijkheden te creëren voor leerlingen in het inclusief onderwijs. Een uitbreiding van het buitengewoon onderwijs is niet het (enige) antwoord op de leernoden van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

3.2 Maatschappelijke en pedagogische keuze voor inclusie

Ouders maken keuzes in het belang van de ontwikkeling van hun kind. Ouders en jongeren die kiezen voor inclusief onderwijs doen dit vanuit een wens om ten volle deel uit te maken van de samenleving. Om op te kunnen groeien in hun eigen buurt en binnen het eigen gezin. Die vraag naar inclusie komt er van personen met een handicap zelf, en van hun familie.

Een inclusief onderwijssysteem is het antwoord op vraagstukken die opduiken in een diverse samenleving. Scholen en jongeren krijgen zo de kans om op een positieve manier om te gaan met diversiteit.

Ook vanuit pedagogisch standpunt heeft inclusie een meerwaarde. Wat goed is voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is goed voor alle leerlingen.^{iv} Om tot een inclusief onderwijssysteem te komen wordt het didactisch handelen (en hun omgang met diversiteit) van leerkrachten versterkt.

3.3 Juridische pijlers voor meer inclusie

VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

Het VN-Verdrag handicap omschrijft het recht op inclusief onderwijs. **Artikel 24** legt staten op om te werken aan een kwaliteitsvol, inclusief onderwijssysteem op alle niveaus. Personen met een handicap hebben recht op redelijke aanpassingen en ondersteuning. In het general comment nr. 4 wordt verder verduidelijkt dat staten moeten werken aan een geïntegreerd onderwijssysteem. Dit betekent dat gewoon en buitengewoon onderwijs op termijn moeten opgaan in één inclusief systeem.

Inclusief onderwijs binnen de Europese Unie

Ook het Europese beleidskader biedt richtlijnen en handvaten die leden van de EU aanzetten tot inclusief onderwijs, zoals de:

- Europese sociale pijler
- Europese Strategie inzake Handicap (2021 – 2030)

Inclusie in de Belgische grondwet

Sinds 2021 wordt het recht op inclusie (en redelijke aanpassingen) beschermd door de Belgische grondwet (art 22ter). Dit moet de wetgever er toe aanzetten om inclusie ook op het domein van onderwijs waar te maken.

3.4 Aanbevelingen

- ✓ NOOZO pleit ervoor om met ambitie werk te maken van een lange termijnplan voor inclusief onderwijs.
- ✓ NOOZO vraagt te bevestigen dat een aantal sleutelbegrippen van inclusief onderwijs (zoals handelingsgericht werken en zorgcontinuüm) overeind blijven in het decreet leersteun.
- ✓ Blijf werken aan de voorwaarden om een leer- en zorgcontinuüm te garanderen.

4. Toegankelijkheid

Een toegankelijke schoolomgeving is een voorwaarde om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op gelijke voet met anderen toegang te verlenen tot gewoon onderwijs. Dit is van toepassing op verschillende aspecten van het onderwijs, zoals infrastructuur, leermiddelen, maar ook de communicatie met ouders en leerlingen. **Een beperkt toegankelijk onderwijssysteem verliest zich in redelijke aanpassingen.**

Toegankelijkheid van het schoolgebouw gaat ruimer dan de fysieke toegankelijkheid. Het betekent bijvoorbeeld ook dat er prikkelarme ruimtes beschikbaar zijn, rustige zones op de speelplaats werden ingericht,...

De Vlaamse Regering werkte in een [conceptnota scholenbouw](#) uit welke investeringen er de komende jaren zullen gebeuren. Dit gebeurt via:

- sensibilisering,
- een checklist toegankelijkheid bij subsidie-aanvragen
- begeleiding en screening door Inter (agentschap toegankelijk Vlaanderen)

Wij waarderen deze aandacht voor de toegankelijkheid van schoolinfrastructuur.

In een [advies over toegankelijkheid van publieke gebouwen](#) gaf NOOZO al de aanbevelingen mee dat:

- Er meer dwingende normen en wetgeving komt rond toegankelijkheid
- Er garanties komen voor toegankelijkheid van elementen die je niet op plan kan aflezen (zoals prikkelarme ruimtes, goede oriëntatie in een gebouw,...)
- Een steviger mandaat en hogere slagkracht voor Inter, het agentschap toegankelijk Vlaanderen.

Van het beleidsdomein Onderwijs verwachten we dat ze blijvend werken aan de toegankelijkheid van schoolgebouwen. De geplande aanpassingen aan de stedenbouwkundige verordening biedt hiervoor kansen.

Ook de toegankelijkheid van het lesmateriaal moet beter. Leerkrachten moeten hierover voldoende kennis hebben. Toegankelijkheid moet dus onderdeel worden van de geplande professionaliseringstrajecten (zie ook 6.1). Ook de uitgeverijen van schoolboeken hebben hier een belangrijke rol in te spelen.

4.1 Universeel ontwerp voor leren

Universeel ontwerp voor leren zorgt ervoor dat leren toegankelijk wordt voor alle leerlingen. Er wordt rekening gehouden met de noden van alle leerlingen vanaf het ontwerp van de lessen. Leerlingen krijgen daarbij de kans om op verschillende manieren iets te leren. Om dit breed toepasbaar te maken is een omslag van de visie van onderwijsmakers nodig. Wij verwachten dat leerkrachten tijdens hun professionaliseringstraject aan de slag leren gaan met universeel ontwerp.

4.2 Aanbevelingen

- ✓ [Stimuleer uitgeverijen om lesmateriaal toegankelijk en aanpasbaar op te stellen](#)

- ✓ Maak blijvend werk van toegankelijkheid van schoolgebouwen. De geplande aanpassing aan de stedenbouwkundige verordening vormt daartoe een kans.
- ✓ Professionaliseringstrajecten zetten in op universeel ontwerp voor leren.

5. Leerlingen en ouders als gelijkwaardige partners

Ouders en leerlingen worden in de conceptnota vaak een passieve rol toebedeeld. De conceptnota spreekt vaak over 'informereren' van ouders. Maar er is meer nodig om ouders tot een actieve en betrokken partner te maken. Zij moeten hiertoe de ruimte krijgen. Ook leerlingen moeten een stem krijgen in keuzes over hun schooltraject. Een **open houding van het schoolteam** en **toegankelijke communicatie** zijn hierbij cruciaal.

Schoolnabije organisaties zoals leersteuncentra, CLB, en pedagogische begeleidingsdiensten moeten actief de samenwerking tussen scholen, leerlingen en ouders stimuleren en ondersteunen. Dit gaat fragmentatie tegen. Nu moeten ouders deze samenwerking vaak zelf organiseren. Personen die deze rol niet willen of kunnen opnemen, krijgen minder kansen om het inclusietraject te doen slagen.

Wij geloven erg in de waarde van brugfiguren. Het is hun rol om ouders en leerlingen te informeren en ondersteunen waar nodig. Zij kunnen op een laagdrempelige manier een gezin bijstaan doorheen hun inclusief onderwijstraject. Tegelijkertijd kunnen zij ook voor de school een meerwaarde betekenen. Voor leerlingen in fase 2 en 3 zou de ondersteuner deze rol kunnen opnemen. Maar ook voor leerlingen zonder ondersteuner moet het mogelijk zijn dat een brugfiguur het inclusietraject ondersteunt. We benadrukken ook het belang van een goed uitgebouwd meldpunt (zie ook 7.4 meldpunt).

Ervaringsdeskundigheid van ouders van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moet erkend worden. Wij verwachten een gelijkwaardige communicatie tussen schoolteams en ouders. Deze ervaringsdeskundigheid moet leiden tot een evenwaardige stem bij beslissingen.

5.1 Aanbevelingen

- ✓ Ouders en leerlingen moeten gelijkwaardige partners zijn. Open en toegankelijke communicatie zijn een belangrijke voorwaarde.
- ✓ Schoolnabije organisaties moeten een actieve rol opnemen om samenwerking tussen de verschillende partners te stimuleren.
- ✓ Brugfiguren moeten ouders informeren en ondersteunen waar nodig.

6. Gewoon onderwijs

Een versterking van de basiszorg en verhoogde zorg moet enkele bestaande knelpunten wegwerken voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Wij vinden dit een juiste keuze. Er is nog weinig zicht op de extra budgetten die voor dit doel worden vrij gemaakt. Voor een geslaagde hervorming is voldoende budget nodig om kwalitatieve ondersteuning aan te bieden.

6.1 Het schoolteam zorgt voor goede leerlingenbegeleiding

Vorming van leerkrachten

Een versterking van de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is een terechte prioriteit. Het is positief dat er meer aandacht gaat naar de brede basiszorg en verhoogde zorg om het zorgbeleid op school te versterken. Leerkrachten krijgen zo meer handvaten om een krachtige leeromgeving voor alle leerlingen te creëren (= basiszorg). Ook leren ze beter om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften te ondersteunen (via verhoogde zorg met redelijke aanpassingen).

De lerarenopleiding en eventuele vervolgopleidingen (zoals bijvoorbeeld de banaba zorgverbreding en remediërend leren) zijn belangrijke sleutels om de competenties van leerkrachten op dit terrein te versterken. Binnen de lerarenopleiding moet er meer aandacht gaan naar inclusie stimuleren en de omgang met diversiteit. Dit betekent dat toekomstige leerkrachten voldoende kennis verwerven over mensenrechten en handicap, universeel ontwerp van leren, leermogelijkheden, noden van leerlingen, aanpassingen in de klasomgeving, leermaterialen en curriculum, verschillende lesmethodes,... In de conceptnota wil men dit realiseren via enkele pilootprojecten. Wij zijn geen voorstander van (aparte) projectwerkingen, maar willen een versterking van de bestaande opleidingen.

Wij vragen om **diversiteit en inclusie op te nemen als (verplicht) basisvak in de lerarenopleiding**. Ook het VN-comité beval dit eerder aan.^v Een volgende stap is om ervoor te zorgen dat er bij elk opleidingsonderdeel van de opleiding aandacht is voor inclusie en diversiteit.

Beleidsmakers focussen terecht op de professionalisering van leerkrachten. Hierbij moet ook aandacht uitgaan naar de omgang en methodes voor leerlingen in fase 2 (uitbreiding van zorg) en fase 3 (individueel aangepast curriculum of IAC). UNIA gaf hier al [een aantal concrete aanbevelingen](#) over. In dit professionaliseringstraject moet aandacht gaan naar:

- Toegankelijkheid,
- Aanpassingen bij drempels,
- Aangepaste doelen stellen voor leerlingen met een IAC,
- Samenwerken met leerlingen en ouders als partners, ...

Niet alleen toekomstige leerkrachten moeten zich verdiepen in inclusief onderwijs. Ook de actieve leerkrachten moeten zich verder kunnen **bijscholen over dit thema**. Bijscholing krijgt in de conceptnota vorm via vormingen, collegiale visitatie en "lesson study". Dit zijn krachtige instrumenten om een leergemeenschap te creëren binnen de eigen school. Daarbij vragen we aandacht voor 2 elementen:

- Zorg dat leerkrachten voldoende tijd kunnen nemen voor overleg en vorming.^{vi}
- Bewaak de kwaliteit van deze professionaliseringstrajecten.

We vragen dat er in professionaliseringstrajecten ook aandacht gaat naar verankering van inclusie. We merken dat de kennis en aanpassingen binnen een specifiek traject nadien weer verloren gaan. Terwijl deze ontwikkelingen ook voordeel kunnen opleveren voor andere leerlingen of helpen om een inclusieve omgangscultuur te installeren. Het is belangrijk dat de positieve ervaringen in inclusietrajecten verspreid geraken over alle

leerkrachten. Professionalisering moet de mogelijkheden versterken om inclusie op te nemen in de schoolcultuur.

Een divers schoolteam

In een inclusieve school is een divers lerarenkorps en schoolteam aan de slag. Daarbinnen moet ook ruimte zijn voor ervaringsdeskundigheid rond handicap. Een knelpunt om dit te realiseren is de beperkte toegankelijkheid van de lerarenopleiding voor studenten met een handicap. De commissie diversiteit van de SERV stelde recent een aantal aanbevelingen op om tot een meer divers lerarenkorps te komen.^{vii} Daarbij zijn volgende acties nodig om meer personen met een handicap te laten instromen als leerkracht:

- Een integratieprotocol / afsprakenkader met scholen
- Integrale toegankelijkheid van schoolgebouwen
- Knelpunten in de lerarenopleiding wegwerken, zoals:
 - Inzetten op redelijke aanpassingen op stageplaatsen en drempels monitoren en wegwerken
 - Een meer diverse instroom garanderen via gericht en actief rekruteren

NOOZO verwacht dat de minister met deze aanbevelingen verder aan de slag gaat om het onderwijs op alle niveaus inclusief te maken.

Verschillende profielen in het schoolteam

In het **schoolteam moet ook ruimte zijn voor mensen met een (para)medische, sociale en orthopedagogische achtergrond**. Ook de commissie Struyf benadrukte het belang van multidisciplinaire schoolteams.^{viii} Dit komt de kwaliteit van de basiszorg en verhoogde zorg ten goede. Zij beklemtonen daarbij wel de nood om deze competenties op een onderwijskundige manier te kunnen inzetten.

Verenigingen van personen met een handicap benadrukken al lang de nood voor leerlingen met specifieke noden om in het regulier onderwijs logopedie of kinesitherapie te krijgen. Ouders en leerlingen krijgen zo dezelfde kansen in het gewoon en buitengewoon onderwijs. Dit gaat onder andere over het aanbod en de kostprijs. De afgelopen jaren leverden sommige scholen extra inspanningen om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften revalidatie of logopedie aan te bieden. De huidige kansen die er zijn tot therapieën in het gewoon onderwijs moeten versterkt worden. Ook een bredere toepassing is nodig.

6.2 Pedagogische begeleidingsdiensten en centra voor leerlingenbegeleiding

Wij scharen ons achter de doelstelling uit de conceptnota om leerlingen en ouders geen toevlucht te laten zoeken in schaduwonderwijs (zoals bijles of thuisonderwijs). Tegelijkertijd lijkt het ons nodig om duidelijke, bijkomende investeringen te koppelen aan deze doelstelling.

NOOZO steunt de ambitie om leerlingenbegeleiding te versterken. Er gaat terecht aandacht uit naar scholen die achterblijven. De pedagogische begeleidingsdiensten starten een versterkingstraject voor scholen die te weinig leerwinst boeken. **Leerwinst mag echter niet het enige criterium zijn om na te gaan of een school zich moet versterken.** Eén van de sleutelprincipes van inclusief onderwijs is een holistische aanpak, waarbij we naar verschillende aspecten van de leerling kijken. Deze aanpak erkent niet alleen de leernoden van leerlingen, maar ook hun sociale, emotionele en fysieke noden.^{ix} Naast leerwinst moet er ook aandacht zijn voor de kwaliteit van het zorgbeleid van scholen. Bij nazicht van dit zorgbeleid evalueert men of de kennis en principes van het handelingsgericht werken voldoende worden toegepast. Ook het overleg met ouders is een element in deze beoordeling. Hoe wordt overleg georganiseerd en hoe worden ouders en leerlingen betrokken bij beslissingen over hun leertraject? Ook een goed leerlingvolgsysteem is een indicator van een kwalitatief

zorgbeleid. Wordt de leerling voldoende opgevolgd (en niet alleen aan de hand van testen)?

Bovenstaande maatregel zorgt ervoor dat scholen zichzelf bijsturen wanneer het minder goed loopt. Voor ouders en leerlingen is het evenwel belangrijk dat scholen zich versterken vooraleer het fout dreigt te gaan. Ook in de evaluatie van het ondersteuningsmodel kwam naar voor dat de pedagogische begeleidingsdiensten een proactieve rol moeten opnemen.^x Dit kan bijvoorbeeld door bij systeembegeleidingen (waarbij de werking van de hele school wordt onderzocht) ook voldoende te focussen op het zorgbeleid. Wij vragen ook de mogelijkheid voor ouders, ondersteuners en CLB om knelpunten te kunnen signaleren. De pedagogische begeleidingsdiensten kunnen op basis van deze signalen scholen bijstaan om het recht op inclusief onderwijs voor elke leerling te realiseren.

De minister voorziet geormerkte middelen voor versterking van scholen door de pedagogische begeleidingsdiensten. Dit deel van hun budget mogen ze enkel gebruiken om scholen te versterken op niveau van de brede basiszorg en verhoogde zorg. De voorbije jaren werd er gesnoeid in de middelen van de pedagogische begeleidingsdiensten. Daardoor is er nu nood aan bijkomende investeringen om deze diensten voldoende slagkracht te geven.

Het is belangrijk om het denk- en veranderingsproces richting een inclusieve school niet op te splitsen. **De aanpak van de pedagogische begeleidingsdiensten, CLB en de ondersteuning van de leersteuncentra moeten op elkaar aansluiten.** Dezelfde mindset die helpt om een sterke basiszorg uit te bouwen, leert scholen ook in te spelen op noden van leerlingen met een IAC.

Beleidsmakers willen inzetten op een kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding. Ze leggen scholen en CLB's een begeleidingstraject op wanneer nodig. De inspectie controleert en bepaalt of een CLB zich moet laten begeleiden om betere resultaten te halen. NOOZO vraagt om een inclusieve visie op te

nemen als indicator voor kwaliteitsvolle begeleiding. Uit verschillende getuigenissen van ervaringsdeskundigen blijkt dat CLB-medewerkers inclusieve trajecten vaak in vraag stellen. Ook in de begeleidingstrajecten voor CLB's is aandacht voor inclusie nodig.

Controle door inspectie is een veelgebruikt instrument in de plannen voor het decreet leersteun. Zij krijgen er nu extra opdrachten bij. Daarom is het nodig om de inspectie voldoende ruimte en middelen toe te kennen.

6.3 Uitdagend onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong

In de conceptnota wordt ook ingegaan op onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen. Aandacht voor diversiteit vertaalt zich terecht ook naar passend onderwijs voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. In de huidige plannen wil men verder werken met pilootprojecten waar apart onderwijs voor deze leerlingen wordt georganiseerd. Wij wijzen erop dat inclusief onderwijs ook voor deze leerlingen mogelijk moet zijn. Een onderwijssysteem dat inzet op handelingsgericht werken en een krachtig zorgcontinuüm biedt ook antwoorden op de noden van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Ook deze leerlingen moeten expliciet beschouwd worden als kinderen met specifieke onderwijsbehoeften en de redelijke aanpassingen uit fase 1 (remediëren, differentiëren, compenseren, dispensereren) gelden evengoed voor hen.

6.4 Inschrijven en curriculum

Studiebekrachtiging bij IAC

Het is positief dat de klassenraad leerlingen met een IAC in uitzonderlijke gevallen een studiebewijs uit het gewoon onderwijs kan verlenen. Zo hoeven ze geen gelijkwaardigheidsprocedure bij de onderwijsinspectie door te lopen.

Waar kunnen ouders terecht wanneer ze niet akkoord gaan? Zoals bij andere beslissingen van de klassenraad moet een beroepsprocedure beschikbaar zijn wanneer ouders en leerling niet akkoord gaan.

Er is in het algemeen **nood aan een formeel en consequent systeem voor studiebekrachtiging**. De conceptnota gaat hier onvoldoende op in. Een traject in het buitengewoon onderwijs wordt anders erkend dan een traject in het gewoon onderwijs. Leerlingen met een IAC in het gewoon onderwijs botsen na het afstuderen op drempels. Ze moeten bijvoorbeeld langer wachten op een inschakelingsuitkering dan leerlingen uit het buitengewoon onderwijs. Zo ontstaat er ongelijkheid tussen leerlingen die kiezen voor het gewoon onderwijs ten opzichte van leerlingen die kiezen voor het buitengewoon onderwijs. Wij vragen om deze ongelijkheid weg te werken.

Inschrijven op school

Volgens de conceptnota voor het nieuwe decreet leersteun krijgen scholen de 'finale beslissing' om de inschrijving van leerlingen te weigeren. Hiervoor moet een school aantonen dat de nodige aanpassingen disproportioneel van aard zijn. De klassenraad heeft een belangrijke rol om onderwijs te bieden aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Wanneer zij daar medezeggenschap in krijgen, nemen ze ook hun verantwoordelijkheid op dit vlak.^{xi} In scholen met een goed zorgbeleid verdienen zij dus terecht inspraak in het ondersteuningsaanbod. Die stem mag echter niet doorslaggevend zijn. Uit het evaluatieonderzoek van het M-decreet blijkt dat niet elk schoolteam in dezelfde mate openstaat voor redelijke aanpassingen. Ook de kennis over het regelgevende kader (waaronder de invulling van het begrip disproportionaliteit) ontbreekt vaak.^{xii} We stellen daarnaast vast dat niet elk schoolteam al voldoende op de hoogte is van inspirerende voorbeelden of manieren om inclusie te realiseren. In deze context vinden wij het **niet zinvol om de eindbeslissing over de inschrijving over te laten aan de klassenraad**.

NOOZO benadrukt het belang van inspraak van de ouders en leerling zelf, naast ondersteuners en leerlingenbegeleiders, in het beslissingstraject over inschrijving. Wij volgen hiermee de principes van handelingsgericht werken. Bij onenigheid over een inschrijving sluit een onafhankelijke partij aan bij het gesprek. Een commissie (met onafhankelijke voorzitter) neemt dus de beslissing over discussiedossiers. Deze voorzitter handelt vanuit expertise over inclusie, inzicht in de bestaande wetgeving en een gedegen kennis en visie op mensenrechten.

De conceptnota behandelt ook bemiddelingskansen wanneer overleg moeilijk loopt tussen de betrokken partners. Een niet-betrokken CLB treedt in dat geval als bemiddelaar op. **Wij vinden het positief dat er aandacht uitgaat naar bemiddeling, maar zien graag een meer neutrale organisatie als bemiddelaar.** Zoals eerder vermeld, blijkt in de praktijk dat niet elk centrum voor leerlingenbegeleiding een inclusieve visie uitdraagt. Uit de evaluatieonderzoeken van het M-decreet blijkt dat ouders het CLB soms als partijdig ervaren.^{xiii} Wij verwachten van deze bemiddelaar dat:

- Ze over voldoende kennis over inclusie beschikken,
- Er een voor- en natraject is voorzien om te werken aan constructief en oplossingsgericht overleg,
- Ze over voldoende mandaat beschikken om de bemiddelingsopdracht op te nemen,
- Ouders zich kunnen laten bijstaan door een vertrouwenspersoon.

De conceptnota schrijft voor dat scholen die meermaals leerlingen weigeren zich moeten “versterken op vlak van onderwijs voor leerlingen met een individueel aangepast curriculum”. NOOZO onderstreept het belang van verbetertrajecten voor scholen, maar vindt “meermaals weigeren” een te vage omschrijving. Zo zijn er kleinere scholen waar de inschrijving van een leerling met een individueel aangepast curriculum zelden voorkomt. Dit wordt verder versterkt doordat scholen met een sterk zorgprofiel

leerlingen met zorgnoden aantrekken. Daarom stellen wij voor om al **vanaf de eerste weigering een versterkingstraject voor de school op te zetten**. Als we inclusief onderwijs maximale kansen willen geven dan moeten we scholen hiertoe stimuleren en uitdagen. Vanaf een eerste weigering moeten scholen reflecteren over hun tekorten en op zoek gaan naar manieren om die in de toekomst te remediëren. Ook een sluitende procedure voor weigeringen is nodig. Bij elke weigering hoort een neerslag van de motivering. Ook een centrale registratie van weigeringen is nodig om te kunnen bepalen wanneer scholen versterkingstrajecten nodig hebben.

Veel weigeringen hebben een eerder informeel karakter (ontraden, voorwaarden stellen met betrekking tot ondersteuning, onjuiste informatie geven aan ouders,...). We verwachten van de overheid dat ze een middel zoeken om ook deze “verdoken weigeringen” in beeld te brengen. Daarbovenop kan een meldpunt helpen waar ouders deze praktijken kunnen aankaarten. (zie ook 7.4 meldpunt)

Beroep en bemiddeling

Het is opvallend dat er in de conceptnota amper wordt ingegaan op bemiddelingsmogelijkheden. Wij vragen dat de mogelijkheden tot bemiddeling een uitbreiding krijgen. Bijvoorbeeld: op sommige scholen loopt de uitvoering van het gemotiveerd verslag fout. Vandaag is het CLB bevoegd om in dat geval tussen te komen, maar in de praktijk blijkt dat dit onvoldoende wordt opgenomen. Er is nood aan een organisatie (met sterke bevoegdheid) om te bemiddelen wanneer het inclusieve traject spaak loopt.

Ouders die niet akkoord gaan met de weigering tot inschrijven kunnen vandaag terecht bij de commissie inzake leerlingenrechten. Zij behandelen klachten van ouders en formuleren binnen de 30 dagen een advies. Dit advies is echter niet bindend (maar kan nadien wel afgedwongen worden na een uitspraak van een rechter). Voor NOOZO is de afwezigheid van een goede interne herzieningsprocedure een knelpunt in het beleid. De commissie leerlingenrechten moet sterker kunnen optreden. Een

uitspraak van deze commissie moet ook gekoppeld worden aan een versterkingstraject voor de school. Bedoeling is om daarmee leerkrachten en het schoolteam voldoende handvaten aan te reiken om de leerling van harte te verwelkomen.

Beroep aantekenen en bemiddeling inroepen moeten toegankelijk zijn voor alle ouders. Dit betekent dat ouders hierover op een laagdrempelige manier info over kunnen inwinnen. Wij pleiten voor de uitbouw van een aanspreekpunt waar ouders terecht kunnen om verschillende mogelijkheden te verkennen. Ook de ondersteuner kan een belangrijk rol spelen op momenten dat bemiddeling nodig is. Tot slot benadrukken we dat beroep en bemiddelingsprocedures gratis moeten zijn. Zo krijgen alle ouders dezelfde kansen.

6.5 Aanbevelingen

- ✓ Het is positief dat er wordt ingezet op de competenties van leerkrachten op vlak van leerlingenbegeleiding. Professionalisering moet gebeuren vanuit een inclusieve visie. Dit geldt zowel voor leerkrachten als leerlingenbegeleiders.
- ✓ Zorg ervoor dat professionalisering op het niveau van fase 2 en 3 ook een mogelijkheid wordt.
- ✓ Verhoog de diversiteit van de schoolteams. Schoolteams met ervaringsdeskundigen zijn een meerwaarde op gebied van inclusief onderwijs.
- ✓ Voorzie ruimte voor revalidatie en therapie in het gewoon onderwijs op alle niveaus van het zorgcontinuüm.
- ✓ Leerwinst mag niet het enige criterium zijn om na te gaan of een school zich moet versterken op vlak van zorgbeleid. Het is ook belangrijk om de emotionele en sociale noden van leerlingen in kaart te brengen. Deze aspecten bepalen mee of het zorgbeleid moet verbeteren.
- ✓ Laat pedagogische begeleidingsdiensten een proactieve rol opnemen.

- ✓ Aandacht voor diversiteit vertaalt zich in de conceptnota ook naar verhoogde zorg voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Wij steunen dit. Toch zien we liever een inclusieve aanpak, in plaats van aparte projecten.
- ✓ Het is een goede evolutie dat de klassenraad (uitzonderlijk) een diploma kan toekennen voor leerlingen met een IAC. Werk de ongelijkheid tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs weg op vlak van studiebekrachtiging.
- ✓ Bij onenigheid over de inschrijving dient een commissie van betrokken partners (onder leiding van een onafhankelijke voorzitter) een beslissing te nemen.
- ✓ Er is nood aan betere bemiddelings- en beroepsprocedures om het recht op inclusief onderwijs te realiseren.
- ✓ Zorg voor een betere registratie en monitoring (tot op schoolniveau) van het aantal geweigerde inschrijvingen
- ✓ Scholen starten een verbetertraject na hun eerste weigering van een leerling.

7. Leersteun

7.1 Een referentiekader voor kwaliteitsvolle ondersteuning

De onderwijsinspectie zal in de toekomst sterker toezien op de kwaliteit van ondersteuning en leerlingenbegeleiding. Daarom willen beleidsmakers ook een referentiekader voor kwaliteitsvolle ondersteuning laten opstellen. De onderwijsinspectie legt samen met het onderwijsveld vast wat er nodig is om goede ondersteuning te bieden aan leerlingen. NOOZO steunt deze beleidsintentie.

7.2 Doorlichting van leersteun

NOOZO staat achter het idee om ook de kwaliteit van de leersteuncentra te toetsen en waar nodig te verbeteren. Beleidsmakers willen deze informatie daarna gebruiken om de

effectiviteit van het beleid te beoordelen. Monitoren mag echter niet beperkt zijn tot het verzamelen van gegevens. Beleidsmakers moeten actief aan de slag gaan met deze info en beleid bijsturen op basis van deze gegevens.

De onderwijsinspectie krijgt de opdracht CLB's door te lichten die systematisch meer (gemotiveerde) verslagen schrijven. NOOZO wijst op het gevaar dat leerlingen hierdoor nodige ondersteuning zullen missen. De nood aan ondersteuning is afhankelijk van verschillende elementen, zoals de kwaliteit van het zorgbeleid van een school, de geografische context (stad of platteland), de individuele noden van de leerling,... De principes van handelingsgericht werken plaatsen de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling centraal. Met andere woorden: 'wat heeft dit kind van deze ouders, in deze klas op deze school nodig?'. De angst voor een doorlichting zal CLB's demotiveren om verslagen te schrijven, zelfs wanneer die nodig zijn. **Het kan niet de bedoeling zijn om de opmaak van verslagen af te remmen bij leerlingen die ondersteuning nodig hebben.**

Wanneer leerlingen in een bepaalde school meer verslagen hebben dan op andere plaatsen, dan is het terecht om dit op te pikken als een signaal. Een doorlichting kan daarbij helpen om te ontdekken wat er schort of hoe het beleid beter kan. Maar daarbij mag de focus niet enkel op de werking van het CLB liggen. De oorzaak kan ook liggen bij het zorgbeleid van de school of andere factoren. We verwachten dus dat bij een doorlichting op basis van een afwijkend aantal verslagen het volledige systeem wordt onderzocht.

7.3 Leersteuncentra

Een leersteuncentrum is een zelfstandige afdeling van een bestaande school voor buitengewoon onderwijs of een zelfstandige instelling (opgericht door minstens één of meerdere schoolbesturen). NOOZO pleit ervoor om onafhankelijke leersteuncentra op te richten. Dit betekent dat ze losstaan van een school buitengewoon onderwijs. In een inclusief onderwijssysteem is buitengewoon onderwijs een dienst en geen plaats. De

oprichting van leersteuncentra komt hieraan tegemoet. Maar wanneer er blijvend geïnvesteerd wordt in het buitengewoon onderwijs als aparte onderwijsplekken, dan zijn er ook organisatiebelangen gekoppeld aan de leersteuncentra. Wij ijveren voor onafhankelijke leersteuncentra, die niet onder invloed van scholen (voor buitengewoon onderwijs) staan.

De bestaande ondersteuningsnetwerken evolueren tot een structuur met 36 leersteuncentra. Leersteuncentra krijgen de mogelijkheid om netoverschrijdend te werken. Dit is een positieve evolutie. Deze versterking van de leersteun kan enkel maar met een verhoging van de beschikbare budgetten.

Verdeling van de middelen

Om ondersteuning te bieden met effect op de klasvloer voert men een nieuwe middelenverdeling in. De keuze voor een 60/40 verdeling (in plaats van 70/30) is voor NOOZO een stap in de goede richting. 60% van de middelen wordt bepaald door het aantal "gewone leerlingen". 40% van de middelen wordt bepaald door het aantal leerlingen met een verslag. Deze verschuiving zorgt er dus voor dat het aantal leerlingen met een verslag bepalend is voor de verdeling van de middelen aan de leersteuncentra. Het geeft dus meer budgettaire ruimte voor ondersteuning.

De conceptnota houdt vast aan een enveloppefinanciering voor ondersteuning van leerlingen in type 3, 9 en basisaanbod. Wanneer meer leerlingen uit deze types een beroep doen op ondersteuning neemt het budget niet toe. In de praktijk betekent dit dat er minder geld beschikbaar is om alle leerlingen voldoende ondersteuning aan te bieden. NOOZO pleit voor een **open einde financiering voor ondersteuning voor deze leerlingen**. Ondersteuning op basis van de noden van de leerling is essentieel om hen voldoende onderwijskansen te bieden.

Er zijn plannen om 'slapende' (gemotiveerde) verslagen in kaart te brengen en af te sluiten. Dit gaat over leerlingen die over een

gemotiveerd verslag beschikken, maar geen gebruik maken van ondersteuning (omdat ze bijvoorbeeld niet meer nodig is). Het is begrijpelijk dat de overheid deze 'slapende verslagen' in kaart wil brengen. Voor deze verslagen vloeien er middelen naar organisaties die er geen ondersteuning voor bieden. NOOZO vindt het echter geen goed idee om deze verslagen af te sluiten. Het is mogelijk dat leerlingen een tijdje goed functioneren zonder ondersteuning, maar er later in hun schoolcarrière wel weer nood aan hebben. Daarom pleiten we ervoor **om een 'pauze' in te lassen bij verslagen**. Hierdoor kan **ondersteuning tijdelijk worden stopgezet, om op een later moment opnieuw te starten**. Deze mogelijkheid tot pauze is ook in het belang van de school en het CLB. Het zou voor hen extra werklast betekenen om de opmaak van een nieuw verslag voor te bereiden op een moment dat ondersteuning dringend nodig is. Verslagen pauzeren kan voor NOOZO enkel na afstemming tussen ouders, leerling en schoolteam. Er moet ook een garantie komen dat de ondersteuning snel opnieuw kan worden opgestart na een pauze.

Met deze hervormingen zetten beleidsmakers in op duidelijk en eenvormig taalgebruik. Het gemotiveerd verslag wordt een 'verslag dat leidt tot een gemeenschappelijk traject'. Een verslag dat leidt tot een IAC (in het gewoon of buitengewoon onderwijs) wordt 'een verslag dat leidt tot een individueel traject'. Deze naamsverandering maakt zaken duidelijker. We onthalen deze veranderingen positief.

Personeel van leersteuncentra

Leerondersteuners zijn cruciaal om leerlingen een inclusief traject aan te bieden. Bij de evaluatie van het ondersteuningsmodel kwam naar voor dat het ondersteuningsmodel te complex is. Bij ondersteuningsnetwerken ontbrak vaak een beleidsmatige pijler. En ook de samenwerking verliep niet altijd vlot. Dit ervaren ouders van een kind met specifieke onderwijsbehoeften ook in de praktijk. Het statuut van ondersteuners bleek onvoldoende uitgewerkt. Leerlingen en leerkrachten kregen niet altijd de juiste

handicapspecifieke ondersteuning. Ook de noodzakelijke continuïteit van ondersteuning bleek vaak een knelpunt: leerlingen konden zelden met dezelfde ondersteuner (een groot deel van hun) onderwijstraject afleggen. Al deze elementen verminderen de slaagkansen van een inclusief traject.

Een beter arbeidsstatuut voor ondersteuners is een belangrijke stap naar meer continuïteit bij de ondersteuning van leerlingen. Wij steunen ook de keuze om een **competentieprofiel** voor ondersteuners in te voeren. Hierin moet ook de competentie opgenomen worden om de rol als brugfiguur tussen school en ouders op te nemen. Het is essentieel dat ondersteuners meer binnenbrengen dan aangepaste/handicapspecifieke methodes om leerwinst te bekomen. Zij moeten een even sterke focus hebben op mogelijkheden om deel te nemen aan het klasgebeuren en voor sociaal en emotioneel leren. Zij moeten eveneens over de mogelijkheden beschikken om de leerkracht hierin te coachen.

In het **ondersteuningsteam moet ruimte zijn voor mensen met een (para)medische, sociale en orthopedagogische achtergrond**. Financiering moet dit mogelijk maken. Nu blijkt het vaak te duur om paramedici als ondersteuner in te zetten. De vraag raakt moeilijk afgestemd op het aanbod.

Expertisedeling en samenwerking

Volgens de plannen gaat elke school een samenwerkingsverband aan met één leersteuncentrum. NOOZO vraagt meer garanties op inspraak van ouders in het ondersteuningsaanbod op een school. Als een school uitsluitend met één leersteuncentrum samenwerkt ontstaat het risico dat ouders en leerlingen niet de gewenste en/of gepaste ondersteuning kunnen krijgen. Leerlingen met comorbiditeit krijgen niet altijd de ondersteuning die ze nodig hebben. Bijvoorbeeld: een leerling met autisme en dyspraxie krijgt ondersteuning vanuit type 9. In het eerste leerjaar is de hulpvraag veel grotere omwille van dyspraxie. Aanpassing naar type 4 geeft dan weer niet de specifieke autismeondersteuning. Samenwerkingen met een ander

leersteuncentrum op vraag van ouders in het kader van de noden van de leerling moet mogelijk zijn (vb. nood aan specifieke expertise op vlak van aanpassingen, hulpmiddelen, samenwerking, participatie verhogen,...)

Veel leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften volgen thuisonderwijs omdat ze op dit moment geen plaats vinden in een school. De leersteuncentra moeten ook ondersteuning kunnen bieden aan deze leerlingen.

Binnen elk leersteuncentrum komt een leersteunraad. Deze raad bestaat uit vertegenwoordigers van scholen waarmee het centrum samenwerkt. Ze wijzen de leersteun toe aan scholen en volgen het beleid van het centrum op. Wij pleiten ervoor om ouder (en leerlingen-) vertegenwoordiging op te nemen in deze raad.

7.4 Een meld- en aanspreekpunt

Ouders hebben nood aan duidelijke informatie en deskundige ondersteuning wanneer zij vragen hebben over inclusie, onderwijs op maat van hun kind en samenwerking met school. Informatie en ondersteuning moet beschikbaar zijn in elke fase van het zorgcontinuüm. Een onafhankelijk infopunt waarbinnen knowhow en/of ervaringsdeskundigheid een plek vindt kan ouders breed informeren. Maar dit aanspreekpunt moet zijn ambities verder leggen dan informeren. Ouders moeten er ondersteuning vinden om een inclusief traject te kunnen realiseren. Deze meldpunten werken toegankelijk en zijn laagdrempelig. Ze moeten bijvoorbeeld met ouders uit kwetsbare situaties samen op weg kunnen gaan om een inclusief traject uit te stippelen.

Het moet ook mogelijk zijn om te melden wanneer zaken niet correct verlopen (zoals wanneer een school of CLB die ontraadt om een inclusief traject op te starten). Zo wordt het aanspreekpunt ook een meldpunt. Wij vragen dat het meldpunt regelmatig een rapport uitbrengt over meldingen (naar analogie met de werking van de Vlaamse ombudsman).

7.5 Aanbevelingen

- ✓ NOOZO steunt de beleidsintentie om een referentiekader voor kwaliteitsvolle ondersteuning op te maken.
- ✓ Doorlichting van CLB's moet op een systematische manier gebeuren. Een afwijking in het aantal verslagen dat een CLB voorschrijft kan een signaal zijn. Ouders moeten de mogelijkheid krijgen om knelpunten te signaleren. Bij controles moet de inspectie het hele systeem kunnen beoordelen, en niet enkel de werking van 1 partner.
- ✓ Leersteuncentra worden best uitgewerkt als zelfstandige en onafhankelijke organisaties.
- ✓ Het is positief dat leersteuncentra netoverstijgend kunnen werken. Zorg ervoor dat dit ook effectief wordt gerealiseerd.
- ✓ Een beter arbeidsstatuut voor ondersteuners is een goede en belangrijke stap naar meer continuïteit bij de ondersteuning.
- ✓ Ouders krijgen inspraak over de ondersteuning en met welke centra een samenwerkingsverband wordt aangegaan.
- ✓ Werk de financiering van de ondersteuning open end uit.
- ✓ Slapende (gemotiveerde) verslagen mogen niet zomaar worden afgesloten. Voorzie de mogelijkheid om ze te 'pauzeren'.
- ✓ Maak leersteun ook mogelijk in het geval van thuisonderwijs.
- ✓ Ondersteuners moeten als brugfiguur kunnen optreden de brug kunnen slaan tussen de ouders (en leerling) en andere onderwijspartners. Ze stimuleren leerkrachten om participatie en redelijke aanpassingen te laten samengaan.
- ✓ Werf ondersteuners aan met diverse (competentie)profielen.
- ✓ In het ondersteuningsteam moet ruimte zijn om mensen met een (para)medische, sociale en orthopedagogische profiel in te zetten.
- ✓ Neem ouders/leerlingen op in leersteunraden zodat ze kunnen wegen op het beleid van het leersteuncentrum.

8. Buitengewoon onderwijs

NOOZO pleit voor een herdefiniëring van de taken van het buitengewoon onderwijs. Wij zien buitengewoon onderwijs, volgens de principes van het VN-Verdrag handicap, eerder als een dienst en geen afzonderlijke plaats.

NOOZO heeft begrip voor beleidsmaatregelen die bestaande tekorten in het buitengewoon onderwijs willen wegwerken. Ook de ouders en leerlingen die vandaag kiezen voor buitengewoon onderwijs verdienen kwalitatief onderwijs. Maar de rol van het buitengewoon onderwijs als aparte plaats wordt hiermee versterkt en bestendigd. Beleidsmaatregelen die een apart onderwijssysteem bekrachtigen zouden een tijdelijk karakter moeten hebben. Deze maatregelen kunnen enkel wanneer ze deel uitmaken van een toekomstkader richting een inclusief onderwijssysteem.

Er zijn plannen om de IAC's gelijkvormig te maken zodat ze toepasbaar zijn in het gewoon en het buitengewoon onderwijs. Daarbij is het belangrijk dat het **IAC zoveel mogelijk gebaseerd is op het gemeenschappelijke curriculum**. Dit versterkt de kansen van de leerling om aansluiting te houden met het klasgebeuren. Het helpt om een evenwicht te behouden tussen de brede leer- en ontwikkelingsdoelen en de houvast van het gemeenschappelijk curriculum.

Leerlingen krijgen de mogelijkheid om **deeltijds les te volgen in gewoon en buitengewoon onderwijs**. Dit mag echter nooit een antwoord zijn op de vraag van ouders naar een inclusief traject.

Wij vragen om het **aantal leerlingen (en hun schooltraject) blijvend in kaart te brengen**. De conceptnota zet in op flexibiliteit. We gaven al eerder aan dat er een aantal belangrijke randvoorwaarden niet zijn ingevuld om deze flexibiliteit ook waar te maken (zie p. 7). Er is nood aan voldoende monitoring, om daarna beleidsmaatregelen op een gepaste manier bij te sturen.

Leerlingen met een verslag moeten gelijke financiering krijgen, of ze nu in het gewoon of buitengewoon onderwijs les volgen. Dit is een van de factoren om te werken aan een gelijkwaardige keuze tussen gewoon en buitengewoon onderwijs (zolang er nog geen eengemaakt onderwijssysteem bestaat).

Het is positief dat er aandacht uitgaat naar mogelijkheden voor een groep jongeren die nu wordt uitgesloten van onderwijs en leerplicht (leerlingen met ernstige meervoudige beperking). Maar het is niet vanzelfsprekend dat deze leerlingen automatisch in het buitengewoon onderwijs terechtkomen (zie ook het [rapport over de criteria vrijstelling leerplicht](#)).

9. Transversaal beleid

Een persoonlijk assistentiebudget is een sleutel om een inclusief leertraject te realiseren. Dit is de verantwoordelijkheid van het beleidsdomein Welzijn. Hier botsen we op het probleem van de wachtlijst.

Een transversaal beleid is een belangrijk instrument om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden. Gesterkt door het VN-Verdrag handicap vindt NOOZO dat elk beleidsdomein maatregelen moet nemen om inclusie op dit domein mogelijk te maken. Dit betekent dat het domein onderwijs een verantwoordelijkheid moet dragen voor wie assistentie nodig heeft in de klas. We doen hier geen uitspraken over de praktische realisatie ervan, maar wijzen wel op de noodzaak voor een aantal leerlingen om tot inclusief onderwijs te komen.

10. Bijlage 1: situering en samenvatting van de conceptnota

10.1 Situering en samenvatting van de conceptnota

Het decreet leersteun moet bestaande knelpunten wegwerken voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dit gebeurt via:

- Bijsturingen in het gewoon onderwijs
- Een nieuw model voor leersteun
- Aanpassingen aan het buitengewoon onderwijs

Gewoon onderwijs

Sinds de invoering van het M-decreet moet elke school een zorgbeleid hebben, met een zorgcontinuüm met 3 fases. Wanneer de zorg uit de ene fase niet beantwoordt aan de noden van een leerling, gaat de school over naar een volgende fase.

- **Brede basiszorg** (fase 0): De school biedt leerlingen een krachtige leeromgeving. Ze volgen leerlingen systematisch op met aandacht voor hun noden.
- **Verhoogde zorg** (fase 1): De school maakt aanpassingen om ervoor te zorgen dat leerlingen het gemeenschappelijk curriculum kunnen blijven volgen. Voorbeelden van aanpassingen zijn remediëren, differentiëren, compenseren en dispensereren. Deze aanpassingen zijn opgenomen in het M-decreet en zijn afdwingbaar.
- **Uitbreiding van zorg** (fase 2): Het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) treedt op als partner in het zorgtraject. Het CLB onderzoekt wat de leerling, leraren en ouders kunnen doen of nodig hebben. Nadien kan het CLB een **gemotiveerd verslag** opstellen. De school kan dan ondersteuning inschakelen.

- **Individueel aangepast curriculum (IAC)** (fase 3): Het CLB stelt een **verslag** op. Dit verslag geeft toegang tot een individueel aangepast curriculum in het gewoon onderwijs. Of de leerling kan zich inschrijven in een school voor buitengewoon onderwijs. Samen met de leerling, ouders en school onderzoekt het CLB de mogelijkheden om zich in te schrijven in een gewone school. Dit is ook afhankelijk van de redelijke aanpassingen die een school kan maken. Een leerling met een IAC in het gewoon onderwijs kan beroep doen op extra ondersteuning.

Niet elke leerling moet alle fases doorlopen. Een leerling met een duidelijke diagnose (en verslag) kan van bij de inschrijving beroep doen op ondersteuning uit fase 2 of fase 3.

Het M-decreet stelt ook dat elke school moet **handelingsgericht werken (HGW)**. Daarbij werkt de school aan deze principes:

- De leernoden van de leerling staan centraal.
- Er is een afstemming en samenwerking tussen leerling, leerkracht, ouders en school
- De leerkracht speelt een belangrijke rol bij de positieve ontwikkeling van de leerling.
- In het plan van aanpak ligt de klemtoon op de positieve aspecten van leerlingen, leerkrachten, school en ouders.
- Er worden doelen voor de leerling geformuleerd. Daarna bekijken de partners wat nodig is om die doelen te bereiken.
- Er wordt systematisch, in stappen en transparant gewerkt.

Met het decreet leersteun willen beleidsmakers inzetten op een **versterking van basiszorg en verhoogde zorg**. Dit gebeurt via:

- Opleiding van nieuwe leerkrachten en bijscholing van huidige leerkrachten,

- een actievere rol voor de centra leerlingenbegeleiding (CLB) en de pedagogische begeleidingsdiensten (PBD),
- aandacht voor hoogbegaafden en makkelijk lerenden.
- de kwaliteit van de begeleiding controleren en verbeteren.
- Scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs benutten samen hun verantwoordelijk in functie van de begeleiding van de leerling.

Leersteun

Het bestaande ondersteuningsmodel wordt vereenvoudigd. In de toekomst komt alle leersteun vanuit 1 spoor. Daartoe worden 36 leersteuncentra opgericht. Zij zullen de ondersteuningsnetwerken vervangen. Elke school kiest een leersteuncentrum waarmee ze samenwerkt.

Het **leersteuncentrum** wordt het vaste aanspreekpunt voor school en ouders. Zij beschikken over handicapspecifieke expertise en leveren de ondersteuning voor leerlingen.

Bij de hervorming van ondersteuning moet ook de kwaliteit ervan verbeteren. Dit gebeurt via:

- een gemeenschappelijk referentiekader met kwaliteitsvoorwaarden voor ondersteuning,
- controle door de onderwijsinspectie,
- meer aandacht voor arbeidsvoorwaarden en het competentieprofiel van ondersteuners,
- Een eenvoudig model voor toeleiding van de leersteun
- Leerondersteuners met voldoende handicapspecifieke en inclusie-expertise,
- Een goede informatiedoorstroom tussen school, leersteuncentrum, CLB en ouders.

Buitengewoon onderwijs

Bedoeling is om ook de kwaliteit van het buitengewoon onderwijs te verbeteren. Ook hier zullen de CLB's en de pedagogische begeleidingsdiensten bij helpen. De onderwijsinspectie ziet toe of er op een goede manier wordt gewerkt aan de ontwikkelingsdoelen van leerlingen.

Verder willen beleidsmakers bekijken of de regelgeving volstaat om een volwaardig aanbod te realiseren voor leerlingen met een ernstige meervoudige beperking.

Er komen extra middelen om de capaciteitsproblemen op te lossen. Zo worden er extra plaatsen vrij gemaakt voor leerlingen om buitengewoon onderwijs te volgen.

11. Bijlage 2: samenstelling van de focusgroep

Doof Vlaanderen (sloot aan bij het begin van het traject)

Gezin en Handicap

GRIP (Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap)

Overleggroep OKLO (Ouders van normaal- en hoogbegaafde kinderen met specifieke leer- en/of ontwikkelingsproblemen)

Ouders voor Inclusie

VeBeS (Vereniging Blinden en Slechtzienden)

VLOK-CI (Ouders van dove en slechthorende kinderen met een cochleair implantaat)

VVA (Vlaamse Vereniging Autisme)

Eindnoten

ⁱ Deze verdeling gebeurt op basis van de norm die het European Agency for Special Needs and Inclusive Education hanteert.

ⁱⁱ [Florian, 2014](#)

ⁱⁱⁱ [Florian and Black-Hawkins, 2011](#)

^{iv} European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2014. Vijf kernboodschappen voor inclusief onderwijs. Van theorie naar praktijk (Odense, Denemarken: European Agency for Special Needs and Inclusive Education).

^v Comité voor de rechten van personen met een handicap, Slotopmerkingen betreffende het initiële verslag van België (2014), P. 7 – punt 37.

^{vi} Aanbevelingen met betrekking tot inclusief onderwijs in Vlaanderen (UNIA: Brussel, 2021), p. 4.

^{vii} Sociaal-Economische Raad Vlaanderen, Diversiteit binnen het onderwijzend personeel (SERV: Brussel, 25 augustus 2020).

^{viii} Commissie Struyf, Evaluatie van het nieuwe ondersteuningsmodel. Rapport op basis van beschikbare bronnen over de organisatie en werking van het ondersteuningsmodel in de periode van 1 september 2017 tot 31 augustus 2019 (2020), p. 150.

^{ix} Downes, P.; Nairz-Wirth, E.; Rusinaitė, V., Structural Indicators for Inclusive Systems in and around Schools, NESET II report (Luxembourg: Publications Office of the European Union², 2017), p. 18.

^x Rapport commissie Struyf, p. 147.

^{xi} Meta-evaluatie M-decreet. Synthese van evaluatieve publicaties verschenen sinds de inwerkingtreding van het M-decreet in 2015 (Departement Onderwijs en Vorming: Brussel, 2017), p. 66.

^{xii} Meta-evaluatie M-decreet, p. 65-66.

^{xiii} Knelpuntennota M-decreet (Kinderrechtencommissariaat: Brussel, 2016), p. 2.